

Statsminister Torps foredrag på
Kongsvinger 17. august 1952.

Den begivenhet vi feirer i dag, Norsk Skog- og Landarbeiderforbunds jubileum, står det foreløpig ikke noe om i Norgeshistorien. Men den burde få en bred plass i den fremtidige Norgeshistorie. For beretningen om skog- og landarbeidernes organiserte oppmarsj, er Norgeshistorie. En Norgeshistorie like dramatisk og spennende som den Kongefilmen gir oss glimrende bilder av. Vi behøver bare å tenke oss en film om skog- og landarbeidernes første famlende forsøk på reisning, en skildring av de dramatiske kampens år i 20-30 årene, og arbeidsvilkår og leveforhold i bygdene i dag, for å forstå at vi her ville ha fått levendegjort en annen, men meget viktig

-2-

side av Norgeshistorien i disse begivenhetsrike år.

Det er Norsk Skog- og Landarbeiderforbunds 25-års jubileum vi feirer i dag. Men egentlig er det et 40 års jubileum. For de første forsøk på å organisere skog- og landarbeiderne går tilbake til 1912. Og de bitre og tunge kampene som foregikk i de første femten år - fram til 1927 - la, tross nederlag og skuffelser, det reelle grunnlaget for det forbund som seiret og som jubilerer i dag.

Men er det noen grunn til å snakke om Norges historie fordi et enkelt fagforbund jubilerer, vil vel mange av mine tilhørere si. Ja, det er det sannelig.

Skog- og landarbeidernes oppmarsj og gjennombrudd i Norge er ikke bare beretningen om et fagforbunds utvikling, men det er beretningen om et tidsskifte på landsbygda i Norge. Det er beretningen om en stille revolusjon - gjennomført av organiserte arbeidere - til gavn og glede for seg selv og sine etterkommere. Men også til glede og gavn for land og folk. Den landsbygda som pionerene i skog- og landarbeidernes første famlende foreninger stiftet bekjentskap med i 1912, er ikke til å kjenne igjen. Husmannsånden er feid ut. Den fattige, forkuede arbeideren er borte. Vi möter et samfunn av frie, uavhengige og selvbevisste mennesker. Det er ikke bare en økonomisk omveltning som har funnet sted. Det er også skapt en ny mentalitet. Den gruppe av landets arbeidere

som var mest undertrykt og avhengig har fått tro på seg selv og sin fremtid.

Vi mennesker har heldigvis lett for å glemme. Og mange har nok glemt hvordan forholdene var på landsbygda i Norge fra 1912 og fremover til 1920. Jeg vil friske litt på hukommelsen.

Jeg skal ikke trette med mange tall, men det er noen vi absolutt bør huske når vi nå kaster blikket bakover:

Arbeidstiden var 12 timer. For skogsarbeiderne ble den ofte enda lenger når det var lang veg til hogsten og en manglet koier.

Arbeidslønnen for en gårdsgutt var i 1910 291,- kroner året, plus kost, for en skogsarbeider fra 1 til 3 kroner dagen i den tiden hogsten varte. - Skog og landarbeiderne hadde ingen ferie.

Kosten var skral. Margarinen og hermetikken hadde holdt sitt inntog i kostholdet, og den tids hermetikk og margarin kan ikke sammenliknes med dagens. Sirup var det vanlige pålegget, og den melken som ble brukt var skummet.

Om boligforholdene opplyser en legerapport fra 1915 at husene som regel var direkte helsefarlige. Det blir nevnt at den sterke stigningen i dødsfall på grunn av tuberkulose kan føres tilbake til de helsefarlige boliger og den dårlige kosten.

Skogskoiene var i stor utstrekning jordkoier som ble tettet med lyngtorv og jord utenpå. I de dårligste koier var det ingen brisk til å ligge på, men en utjamning i jorda og en stakk til hodepute. I disse koier var det ikke

noen vindu.

Selv under den relativt gode konjunktur i landet fram til krakket etter den første verdenskrig, var det en betydelig arbeidsløshet og en svær utvandring til Amerika av folk som ikke kunne finne livberging i sitt eget fedreland. Bare i 1910 var det 19.000 nordmenn som måtte søke sitt utkomme i andre land. Arbeidsløsheten satte for alvor inn etter 1920, og nådde maksimum i 1933 med 150.000 ledige - det betydde 45 millioner tapte dagsverk og sult og savn i tusenvis av arbeiderhjem.

Det var disse forferdelige forhold i landet som førte til arbeiderbevegelsens oppmarsj, og som tvang skog- og landarbeiderne til kamp for levelige vilkår. Det ble en hard og bitter kamp- men den ble ført fram til sin seier.

Skog- og landarbeidernes kamp ble den bitreste kamp i norsk fagbevegelses historie. De kom i kamp ikke bare mot sine arbeidsgivere, men også mot statsmaktene. Og det som kanskje var enda verre, man hadde streikebrytere som ble støttet av statsmaktene ved politi og utkommandert militær. Det var en kamp på liv og död, og det skyldtes vel bare den sindighet som er et særtrekk ved norske arbeidsfolk, at de farlige sammenstöt mellom de streikende og streikebryterne ikke kostet menneskeliv.

Det så mange ganger håplöst ut, og først nå kan en fullt ut verdsette den offervilje og det pågangsmot som arbeiderne satte inn. Det hadde selvsagt sin store betydning at skog- og landarbeiderne ble støttet av den

övriga fagorganisasjon. Men ved denne leilighet bör det likevel sies at det var skog- og landarbeiderne sely som gikk ut i kamp, tok huggene og vant seieren. Det var en seier som har hatt betydning for hele den politiske utviklingen i Norge. Kampene i skogsbygdene kom nemlig i stor utstrekning til å stå mellom de organiserte arbeidere og de nazistiske krefter som hadde fått et betydelig tak i mange bygder i denne krisepregete tiden. Et nederlag for de organiserte skogarbeidere kunne ha gitt de norske nazister det startgrunnlag de aldri fikk hos oss.

Hvilke forandringer er det så som er skjedd i det norske samfunnet siden de første forsök på å organisere landarbeiderne tok til i 1912?

Arbeidslønnen er steget fra 291 kroner i 1910 til 3.347 kroner i 1951 for gårdsgutter - plus kost.

Arbeidstiden er forkortet fra 12 timer til 8 timer.

Ferien er i dag 3 uker.

Kosten er forbedret så betydelig at det likefrem er umulig å trekke sammenlikninger med 1912.

Boligforholdene er vesentlig bedret. Hus er reparert, nye er bygget og boligstandarden er hevet betydelig.

Skogskoiene har gjennomgått en rask utvikling. De koier som bygges nå er ordentlig husvær.

Arbeidsløsheten er avskaffet.

Utvandringen er stoppet.

Syketrygd er innført fra 1911, alderstrygd fra 1936, arbeidsledighetstrygd fra 1938, barnetrygd fra 1946, pensjonstrygd for skogsarbeidere fra 1951. Ikke alle disse trygder er som de bør være, men grunnlaget er lagt og utbyggingen mot en fullstendig folketrygd er under arbeid.

Så er vel alt godt her i landet ? Å nei da. Det står nok mye igjen. Vi er fullt klar over at det er langt fram. Det vi mener å ha lov til å si er at det er gjennomført store forbedringer i livsforholdene for arbeiderbefolkningen i dette landet og at det har funnet sted en veldig utjevning av levevilkårene. Klasseforskjellen er redusert betydelig og det har funnet sted en sterk demokratisering av hele samfunnet. På mange måter er det skapt

et nytt samfunn - først og fremst et bedre samfunn for arbeiderbefolkningen - og derved også et bedre samfunn for de andre klasser. Men fremdeles har vi en sterk økonomisk overklasse som tjener store penger på andres arbeid og som har betydelig makt over det økonomiske liv i landet. Den store oppgave arbeiderbevegelsen står overfor er ikke bare å trygge det vi har vunnet, men også å fortsette den planmessige omlegging av samfunnet i samme retning som hittil.

Det forslag til pris- og rasjonaliseringslov som i disse dager er gjenstand for en så voldsom hetskampanje, er et ledd i dette arbeid. Lovforslagene tar sikte på

å trygge en samfunnsmessig forsvarlig prisutvikling, og på en kontroll og en utbygging av den økonomiske virksomhet ut fra samfunnets interesser.

De private næringsdrivende har i stor utstrekning tidligere satt i verk reguleringer ut fra egne økonomiske interesser. Det er først nå, når statsmyndighetene ville regulere ut fra hensynet til almenhetens interesser at reguleringer møter så voldsom motbör.

Hva er så bakgrunnen for vårt ønske om å gjennomføre en samfunnsmessig regulering av det økonomiske liv i Norge? Jeg skal prøve å forklare det med få ord.

Siden frigjøringen har det foregått en betydelig utvikling av næringslivet i Norge. I løpet av de siste 6 år er det investert ikke mindre enn 31 milliarder kroner.

Nesten halvparten av dette veldige belöp er investert i bergverk og industri, skipsfart, hvalfangst, og samferdselsmidler i privat eie. Nå vil det fra de næringsdrivendes side bli hevdet at denne investering er gjort av næringslivet selv og at de også må få den fulle rådighet over de verdier som er skapt. Arbeiderpartiet ser noe annerledes på dette. Vi hevder at de verdier som næringslivet skaper, er et resultat av det arbeid som alle som er beskjeftiget i en bedrift legger ned, - bedriftsleder, arbeidere og funksjonærer - og av den økonomiske politikk som landet har ført. Det kan derfor ikke overlates til eieren av den enkelte bedrift å disponere disse verdier etter eget for godt

befinnende. Det er tvert imot et samfunnsspørsmål av grunnleggende betydning . Det er nå også mange bedriftsledere som forstår at arbeiderne og funksjonærenes interesser, ansvar og innflytelse i bedriftene er viktige samfunnsfunksjoner, viktig ledd i det økonomiske demokrati

Å sikre at bedriftene blir ledet slik at en kan trygge full sysselsetting av arbeidere og funksjonærer i hele landet og utnytte alle resurser på en rasjonell måte er avhengig også av faktorer som ligger utenfor den enkelte bedrifts herredømme. Samfunnet har derfor både rett og plikt til å sørge for at produksjonsmidlene blir brukt på den riktige måten, d.v.s. slik at alle kan få arbeid, at produksjonen stadig blir større og at resultatet blir fordelt. Det er regjering og storting som

som må trekke opp retningslinjene for en slik økonomisk politikk. Det er derfor en politisk kamp som nå føres for eller imot rasjonaliseringsloven.

Jeg nevnte foran at det er investert ca. 31 milliarder kroner i Norge siden frigjøringen. Den planen vi har lagt opp for utbyggingen av næringslivet i Nord-Norge, er et viktig ledd i dette vårt arbeid for å trygge folkets levekår. Regjeringen har dessuten nå satt i gang arbeidet med å legge opp en plan for den fortsatte utbygging av hele landet for de neste 5 årene. Denne Norges-planen regner vi med å kunne legge fram neste vår. Men ingen må tro at denne utbyggingen av landet settes iverk for at enkelte privatfolk skal høste fordelene av den. Hensikten er å legge

grunnlaget til rette for en velstandsutvikling for alle lag av folket. Ikke minst derfor må den omfattende utbygging av landet følges av lover som trygger hele folkets interesser.

Vi står i dag oppe i en heftig politisk kamp som kommer til uttrykk i striden for og imot prisloven. Våre motstandere har nemlig valgt å konsentrere sin motstand mot det nye som vokser fram i en kraftanstrengelse for å stoppe gjennomføringen av denne loven. De har søkt å opprette en felles front på tvers av alle politiske grenselinjer. Nesten alle borgerlige aviser har stilt seg til disposisjon i denne kampen, men vi vet ennå ikke hvordan de borgerlige partiene vil stille seg. Det står åpent om de er villige til å delta i et saklig sam-

arbeid eller om de vil slutte opp om de næringsdrivende mot de brede lag og det store flertalls interesser .

Det er i disse dager full grunn til å kaste blikket bakover igjen og se om vi har lært noe av begivenhetene i nødsårene. Mange av dere husker ikke krakket i 1921, men vi som opplevde det kommer aldri til å glemme det. Tømmerprisen falt i løpet av ett år fra kr. 57 til kr. 26 pr. m³ og virksomheten i skogen stanset med ett slag. Tusener av skogsarbeidere ble gående ledig, og stansen i skogsarbeidet virket tilbake på forholdene på hele landsbygda. Det var innledningen til en krise som varte i 15 år og som førte til en uhyggelig fattigdom og nød i mange hjem. Tvangsauksjoner og konkurser hørte til dagens orden, fattigunderstøttelsene krevde svære

~~utttale~~

uttellinger fra kommunene - og da kommunene samtidig mistet skattytere i store mengder, ble kommunene ruinert og måtte søke gjeldsoppgjør og akkord.

Når krakket fikk så voldsomme dimensjoner, var grunnen den at prisene var drevet unaturlig høyt opp i jobbeårene og fallet var tilsvarende kraftig. Denne gangen er prisene holdt nede, og ~~det prisfall som er inntraffet~~ på verdensmarkedet kan ikke få slike katastrofale følger som i 20-årene. Men også nå må en være forberedt på at det kan bli en sterk innskrenkning i hogsten hos de private skogeiere, og at det kan bli vanskeligere med arbeid i skogsbygden. Forskjellen er imidlertid den at i dag ~~er~~ er de ansvarlige myndigheter villig til å sette ^{uansett} statens hele makt

~~for å holde arbeidslivet i gang~~

for å holde arbeidslivet igang og å skaffe hver arbeidsledig mann beskjeftigelse. Og med den utbygging av Norge som foregår på alle områder er det ingen tvil om at det vil lykkes.

Det er dem som har bebreidet oss at vi ikke har latt tømmerprisene følge med til toppen også denne gangen. De som mener det burde vært gjort, kan ikke ha forstått grunntanken i vår økonomiske politikk. Det vi har sett som en hovedoppgave i etterkrigstiden, har vært å holde kostnadsnivået i Norge nede. Vi vet at Norge er sterkt avhengig av varebyttet med andre land - vi kan ikke opprettholde vår levestandard uten et slikt varebytte. Men dette varebyttet vil bare finne sted så lenge vi kan levere varer som andre land er interessert i å kjøpe. Og dette vil bare skje når vi kan tilby

varene til de priser som gjelder på verdensmarkedet. Derfor Derfor har vi i disse årene brukt store beløp til å holde prisene - og dermed kostnadsnivået nede.

Nå kan en si at treforedlingsindustrien har fått høyere priser for sine produkter, og det er riktig. Men denne konjunkturgevinsten som vi har tatt inn i form av eksportavgifter, er igjen blitt brukt til å holde prisene på sukker og kaffe, klær og kraftfôr osv. nede. På denne måten har vi nå et lavere kostnadsnivå enn de land som ikke har fulgt denne linjen. Det skulle bety at vi har store forutsetninger for å konkurrere på verdensmarkedet, slik at vi denne gang skulle ha ganske andre muligheter for å komme gjennom vanskelige tider enn etter den første verdenskrig.

Situasjonen ute i verden er urolig og farlig. Ingen kan si hva morgendagen bringer. Den trygghet vi kan føle, bygger på det samarbeid som er skapt med de store vestlige demokratier gjennom Atlanterhavspakten. Det virkelige store ved dette samarbeid er at det bygger på solidariteten - en for alle og alle for én. Det har satt en stopper for den taktikk som Hitler var læremester i : Å ta hvert land enkeltvis. Den som nå vil angripe Norge må regne med å angripe hele den vestlige verden. Vi har tatt på oss vår del av de byrder som det felles forsvar legger på oss. Det er en tung belastning, men det er uttrykkelig slått fast at intet land skal ta på seg mer enn det har økonomisk evne til å bære. Vi kunne selvfølgelig

alle ønske å bruke ~~penge~~, arbeidskraft og materialer til andre ting som vi har sterkt behov for, men den som har opplevd en okkupasjon vet , at uten frihet og selvstendighet blir heller ikke de andre tingene noe verd.

Bare hvis vi kan få leve i fred kan vi fortsette å bygge det nye samfunn vi tar sikte på. I dette arbeid kaller vi nå som før på alle arbeidere og funksjonærer, ja, på alle gode krefter i dette land. Samhold og solidaritet er like viktig i dag som i Julussa og Randfjordkonfliktens dager :
